

Tämä on julkaisun työversio. Lopullinen julkaisu julkaistaan 19.12.2025 mennessä
osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-204-4>.

Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi

Sisällys

Tausta	4
Hallitusohjelman keskeiset tavoitteet ammatillisessa koulutuksessa	4
Toteutettuja lainsäädäntömuutoksia	5
Hallitusohjelman jälkeiset politiikkalinjaukset	6
Keskeisiä muita toimia ja politiikkalinjauksia	6
TE-uudistus	6
Muita politiikkalinjauksia	7
Toimintaympäristön muutostekijöitä	7
Ammatillisen koulutuksen valtakunnalliset tavoitteet	13
Liite: Ammatillisen koulutuksen nykytilan kuvaus	15

Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi

Laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta astui voimaan 1.1.2025. Kokeilu toteutetaan vuosina 2026–2033. Toiminnanohjauksen kokeiluun liittyy ammatillisen koulutuksen järjestäjäkohtaisia tavoitteita koskevat sopimusneuvottelut 40 ammatillisen koulutuksen järjestäjän kanssa. Neuvottelumenetelyä koskevissa hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö tuottaa koulutuksen järjestäjille yhteisen aineiston liittyen ammatillisen koulutuksen kansallisiin tavoitteisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset perustuvat hallitusohjelmaan ja muihin hallituksen keskeisiin päätöksiin sekä talousarvioon ja julkisen talouden suunnitelmaan.

Linjaukset luovat lähtökohdan, jolla opetus- ja kulttuuriministeriö käy neuvotteluja toiminnanohjauksen kokeiluun osallistuvien ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa. Linjauksia hyödynnetään myös muussa ammatillisen koulutuksen kehittämisessä ja vuoropuhelun käynnistäjänä kaikkien ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.

Anders Adlercreutz

opetusministeri

Tausta

Ammatillisen koulutuksen valtakunnallisten tavoitteiden asettaminen on osa koulutuksen järjestäjien toiminnanohjauksen uudistamista. Kyse on uudesta ohjausasiakirjasta, joka tukee toiminnanohjauksen kokeiluun kuuluvia opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjien välisiä neuvotteluja sekä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa käytäviä koulutus- tai toimialakohtaisia tai alueellisia keskusteluja.

Toiminnanohjauksen kokeilun lisäksi ammatillisen koulutuksen rahoitusmalli uudistuu vuoden 2026 alusta.

Hallitusohjelman keskeiset tavoitteet ammatillisessa koulutuksessa

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on, että koulutus vastaa paremmin työelämän tarpeisiin ja vähentää kohtaanto-ongelmaa. Toinen keskeinen tavoite on, että työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee. Kolmas kokonaisuus hallitusohjelmassa muodostuu laadukkaan opetuksen, ohjauksen ja tuen tarjoamisesta opiskelijoille.

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin. Opintojen jälkeisen työllistymisen parantaminen ja jatko-opintoihin siirtymisen edistäminen ovat hallitusohjelman tavoitteita. Ammatillinen koulutus on keskeisessä roolissa työllisyydenhoidon uudistuksessa ja tukee työllisyyteen tähtäävää osaamisen kehittämistä. Toiminnanohjauksen kokeilun näkökulmasta olennaista on myös, että ammatillisen koulutuksen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan.

Hallitusohjelman mukaisesti panostetaan koulutuksen laatuun ja opetuksen määrään. Riittävä lähiopetuksen määrä turvataan. Koulutussopimuksen ja oppisopimuksen käyttöä edistetään.

Koulutuksen keskeyttämistä toisella asteella vähennetään määrätietoisesti. Tavoitteena on, että jokaisella toiselle asteelle tulevalla on opiskelun taidot, motivaatio ja kokemus oman alan löytämisestä. Varmistetaan, että jokainen opiskelija saa lain edellyttämät henkilökohtaiset suunnitelmat.

TOTEUTETTUJA LAINSÄÄDÄNTÖMUUTOKSIA

Ammatillisen koulutuksen rahoitus

Ammatillisen koulutuksen rahoitusmalli muuttuu vuoden 2026 alusta. Keskeiset muutokset ovat harkintaan perustuvan rahoituksen vähentyminen sekä tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden painoarvon lisääntyminen. Työllistymisen mittaaminen rahoitusmallissa muuttuu ja ajantasaistuu. Koulutuksen järjestämiseen liittyvien kustannuserojen huomioimiseen liittyvät kertoimet kohdistuvat jatkossa vain opiskelijavuosiin perustuvaan rahoitukseen. Tämä ja uudempien kustannustietojen hyödyntäminen muuttavat osaa kertoimista suuresti.

Opintosuoritusten ja opintojen jälkeisen työllistymisen tai jatko-opintoihin siirtymisen painoarvo nousee nykyisestä 27 prosentista 48 prosenttiin. Samalla opiskelijavuosiin perustuva rahoitusosuus laskee 70 prosentista 50 prosenttiin. Tähän liittyy suuri muutos, kun tavoitteellisten opiskelijavuosien myöntämisestä koulutuksen järjestäjille luovutaan. Vuodesta 2026 alkaen opiskelijavuosien perusteella myönnettävä rahoitus muodostuu edellisen 24 kuukauden toteuman osalta siten, että oppivelvollisuuslain mukaisesti maksuttomaan koulutukseen oikeutetuista opiskelijoista käyttämät opiskelijavuodet huomioidaan kokonaisuudessaan. Muiden opiskelijoiden (jatkuva oppiminen) opiskelijavuosikertymän huomioimiselle rahoituksen perusteissa asetetaan järjestämislupaen enimmäismäärä. Koulutuksen järjestäjäkohtaiset enimmäismäärät on asetettu toteutumien perusteella laskennallisesti ilman tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Opiskelijavuosien enimmäismäärien asettamisella on haluttu varmistaa, että opiskelijavuosi-kohtainen rahoitus ei pienene koulutuksen volyymin lisääntyessä.

Oppimisen tuki

5

Keskeinen osa laadukkaan opetuksen ja ohjauksen tarjoamista on oppimisen tuki. Oppimisen tukea koskeva lainsäädäntö uudistettiin siten, että tuki järjestetään ammatillisessa koulutuksessa 1.8.2026 alkaen osana tutkintokoulutusta. Jatkossa oppimisen tuki on opettajan antamaa tukiopetusta sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön antamaa tukea ja ohjausta. Lisäksi opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen myös työpäikällä järjestettävässä koulutuksessa. Samassa yhteydessä luovuttiin opiskeluvalmiuksia tukevista opinnoista.

Toiminnanohjauksen uudistaminen

Laki ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta astui voimaan vuoden 2025 alussa. Kokeilun tavoitteena on arvioida, voidaanko järjestämislupasääntelyä vapauttamalla ja koulutuksen järjestäjien kanssa käytävillä neuvotteluilla parantaa ammatillisen koulutuksen laatua ja tuloksellisuutta. Kokeiluun on valittu 40 ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Kokeilu on kahdeksanvuotinen ja päättyy vuonna 2033.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tulee syventämään vuorovaikutusta kaikkien järjestäjien kanssa. Ne ammatillisen koulutuksen järjestäjät, jotka eivät hakeneet kokeiluun tai joita ei valittu, saavat ministeriöltä kutsun ammatillisen koulutuksen tilasta ja haasteista liittyviin keskusteluihin.

Vuorovaikutuksen syventämisellä pyritään luomaan alueilla yhteistä tilannekuvaa ja löytämään ratkaisuvaihtoehtoja esille tuleviin haasteisiin.

Tilaukoulutus ja opiskelijamaksut kolmansista maista tuleville on syksyllä eduskunnan käsittelyssä.

Hallitusohjelman jälkeiset politiikkalinjaukset

Hallitus on kevään 2024 ja 2025 kehysriiheissä asettanut tavoitteita ammatillisen koulutuksen tarjonnan suuntaamiselle. Hallituksen puolivälin riiheessä 23.4.2025 hallitus asetti hallitusohjelmansa mukaisesti tavoitteeksi, että

- päällekkäistä koulutusta vähennetään suuntaamalla resursseja ensimmäisen (korkeakoulututkinnon tai) ammatillisen tutkinnon suorittamiseen;
- toisen asteen ammatillisen koulutuksen koulutustarjontaa ohjataan vastaamaan paremmin työvoiman tarpeeseen ja siten, että yhä suurempi osuus suoritetuista tutkinnoista nostaa väestön koulutustasoa; ja
- koulutuksen tarpeetonta kasautumista ja päällekkäisiä tutkintoja vähennetään.

Työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen ja kohtaanto-ongelma on huomioitu myös muissa hallituksen linjauksissa.

Keskeisiä muita toimia ja politiikkalinjauksia

TE-UUDISTUS

Työllisyyden hoidon tehtävät on vuoden 2025 alusta siirretty kuntien vastuulle. Kunnat ovat järjestäneet toimintansa pääsääntöisesti yhteistoiminnassa. Työllisyysalueita on yhteensä 45. Ammatillisella koulutuksella on merkittävä asema kuntien työn tukena ja hyvän työllisyyden edistäjänä. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien taustayhteisöt tai ensisijaiset toiminta-alueet eivät noudata samoja aluekokonaisuuksia kuin TE-alueet. Osa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä on jo solminut eri tasoisia yhteistyösopimuksia TE-palvelualueiden kanssa. Osaamispalvelujen tarjoaminen kiinteässä yhteistyössä kunnan ja kuntien tarpeen kanssa johtaa parhaimmillaan työvoiman osaamisen ja kysynnän parempaa kohtaantoon ja aluekehittämisen kannalta suotuisaan tilanteeseen. Eri toimijoiden välisen yhteistyön syventäminen työllisyyden hoidossa on ollut koko TE-palvelu-uudistuksen keskeisenä ajurina. Uudistuksen edetessä on alueellisen ja kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta oleellista varmistaa, että kaikki työvoimakoulutukseen osoitettava julkinen resurssi on parhaassa mahdollisessa käytössä. Myös niiden ammatillisen koulutuksen järjestäjien tarjonta, joilla ei ole sopimuksia TE-alueiden kanssa, tulee olla täysimääräisesti käytössä.

TE-uudistuksesta aiheutuvat kustannukset korvattiin kunnille 100 prosenttisesti vuoden 2025 talousarviossa. Kuntien peruspalveluiden valtionosuuteen tehtiin talousarviossa työ- ja elinkeinopalvelujen rahoitukseen ja kotoutumistehtäviin liittyvät 657 954 000 euron siirrot. Tästä rahoituksesta osa kohdistuu työvoimakoulutukseen.

Työttömien ja työttömyysuhan alaisten aikuisten ammatillisessa koulutuksessa on kaksikanavarainen rahoitus. OKM:n ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitukseen sisältyy ns. vos-työvoimakoulutuksen rahoitus. Lisäksi työttömillä on mahdollisuus hakeutua omaehtoiseen koulutukseen, joka rahoitetaan valtionosuusrahoituksella. Nämä koulutuksen toteutuvat ammatillisen tutkintojärjestelmän ja ammatillisen koulutuksen lainsäädännön puitteissa. Tämän rinnalla työvoima-alueet hankkivat koulutusta ja osaamisen kehittämisen palveluita työttömyyden vähentämiseksi ja työvoiman saatavuuden parantamiseksi.

Työllisyyspalveluiden ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyö voi kattaa muutakin kuin ammatillisen tutkintojärjestelmän mukaista koulutusta.

MUITA POLITIIKKALINJAUKSIA

Ammatillisen koulutuksen tärkeä rooli osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa on tunnistettu mm. valtioneuvoston periaatepäätöksessä yrittäjyydestä vuonna 2024 sekä keväällä 2024 hyväksytyssä teollisuuspoliittisessa strategiassa.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä yrittäjyydestä (Valtioneuvoston julkaisuja 2024:47) tunnistetaan, että ammatillisen koulutuksen toimintamalli tarjoaa erinomaiset puitteet yrittäjyyskasvatuksen toteutukselle yhteistyössä sidosryhmien ja elinkeinoelämän kanssa. Yrittäjyyskasvatus ammatillisessa koulutuksessa tarjoaa selkeän polun ja mahdollisuuden työllistyä opintojen päätyttyä tai sen jälkeen. Yrittäjien ja yritystoimintaa suunnittelevien koulutus tukee jatkuvaan oppimiseen tähtäävää oppimispolkua. Yrittäjien ja yrittäjyyskoulutuksen lisäksi periaatepäätöksessä tunnistetaan ammatillisen koulutuksen merkitys yritysten työvoiman saatavuudelle.

Maaliskuussa 2025 hyväksytyssä valtioneuvoston selonteossa teollisuuspolitiikasta (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:39) osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen on nostettu esiin. Ammatillisen koulutuksen osalta esiin nostetaan lyhytkestoisen, tutkinnon osaan tähtäävän oppisopimuskoulutuksen tunnettuus ja työelämässä hankitun osaamisen tunnustamisen tehostaminen. Lisäksi strategiassa todetaan jo käynnissä olevista toimenpiteistä kansallisen LUMA-strategia ja vuoden 2025 alusta toteutunut TE-palvelujen siirto kunnille osaksi niiden elinvoimatehtävää. Molemmat liittyvät läheisesti ammatilliseen koulutukseen.

Sosiaali- ja terveysalan työvoimatarpeisiin vastaaminen on keskeinen osa vuosien 2024–27 Hyvän työn ohjelmaa, joka tähtää sote- ja pelastusalan veto- ja pitovoiman lisäämiseen. Ammatillisen koulutuksen kanalta sosiaali- ja terveysalan koulutuksen aloituspaikkojen mitoitus sekä rekrytointipohjan laajentaminen mm. muissa maissa sote-alan koulutuksen saaneisiin henkilöihin.

Toimintaympäristön muutostekijöitä

Ammatillisen koulutuksen toimintaympäristö muuttuu yhteiskunnan ja työelämän muuttuessa. Ne asettavat uudenlaisia vaatimuksia, joihin ammatillisen koulutuksen tulee tarjota ratkaisuja. Samanaikaisesti julkisen sektorin, johon ammatillinen koulutuskin kuuluu, edellytykset tuottaa koulutuspalveluita voivat heikentyä nykyisestä.

Yhteiskunnan koulutuspanostusten oikeutus tulee siitä, että ammatillinen koulutus osana koko koulutusjärjestelmää vastaa väestön sivistys- ja koulutustarpeisiin sekä työ- ja elinkeinoelämän määrällisiin ja sisällöllisiin osajatarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on tuottaa ratkaisuja talouden, työelämän ja yhteiskunnan nopeissakin muutostilanteissa.

Työelämän muutostrendejä

Työelämässä tapahtuu muutoksia, jotka näkyvät niin yksilöiden, yritysten ja työpaikkojen, toimialojen kuin kansantaloudenkin tasolla. Teknologinen kehitys, jonka ajureita ovat digitalisaatio ja tekoäly, tarkoittaa työtehtävien ja ammattien muuttumista tai katoamista. Uusia tehtäviä ja jopa toimialoja syntyy tilalle. Kyse ei

ole uudesta asiasta vaan jatkumosta, jonka aiempia vaiheita ovat mm. automaatio ja rationalisointi. Tekoäly ja työn tuottavuuden kasvu ovat tärkeitä uuden työn lähteitä.

Väestökehitys tarkoittaa, että työikäisten joukko on aiempaa pienempi, minkä vuoksi työhön osallistumista on lisättävä merkittävästi. Samalla työntekemisen kulttuuri on muutoksessa. Tähän vaikuttavat teknologian tuomat mahdollisuudet työn organisoimiseen aiemmasta poikkeavalla tavalla. Samaan aikaa ihmisten arvot ja asenteet työntekemistä kohtaan ovat muutoksessa.

Työ voi olla yhä monipaikkaisempaa ja hajautuneempaa, mutta kaikki työ ei irtoa sidonnaisuudesta paikkaan. Työelämä voi sirpaloitua, mikä osalle ihmisistä tarkoittaa toimeentulon saamista useista eri lähteistä. Työelämän yksilöllistyminen voi olla yksi trendi, johon ammatillisen koulutuksen on osaltaan vastattava. Työelämän koettu laatu ja reiluus voivat yksilöiden näkökulmasta kehittyä moniin suuntiin.

Työterveyslaitos on vuonna 2025 julkaissut raporttisarjan työelämän tulevaisuuden suunnista. Ne kuvaavat sitä, miltä suomalainen työelämä voisi näyttää vuonna 2035.

Julkinen talous ja työllisyys

Suomen julkinen talous on ollut pitkään rakenteellisesti alijäämäinen monista syistä johtuen. Väestön ikääntyminen on johtanut menojen kasvamiseen ja veropohjan kapenemiseen. Samaan aikaan työllisyys ja tuottavuuskehitys eivät riitä kattamaan menoja. Suomessa julkisen sektorin tuottamat palvelut - koulutus mukaan lukien - ovat kattavia. Koska kyse on rakenteellisista ongelmista, eivät ongelmat poistu nousukaudellakaan. Julkisen talouden kehitykseen vaikuttavat olennaisesti talouskasvu ja työllisyys, joihin kansallisten päätösten lisäksi vaikuttaa maailmanmarkkinoiden kehittyminen. Valtion talouden tilannetta ovat 2020-luvulla heikentäneet tarve korottaa puolustusmenoja sekä valtion velan korkomenojen nousu. Valtionvarainministeriön ennusteiden mukaan julkinen talous jatkuu alijäämäisenä 2020-luvun.

Kasvava velkasuhde pienentää julkisen talouden liikkumatilaa, kun korkomenojen osuus valtion talousarviossa kasvaa. Kuluvan hallituskauden loppuun mennessä velkasuhde on valtionvarainministeriön mukaan 87 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen; vuonna 2031 se nousisi jo 92 prosenttiin. Vaikka laskelmiin liittyy mittavaa epävarmuutta, asettavat julkisen talouden alijäämä ja kasvava velkasuhde paineita julkisille menoilta ja tuottavuuden kasvulle.

Suomalainen hyvinvointi tulee jatkossa rakentumaan korkealle tuottavuudelle ja työllisyydelle. Tuotannon-tekijöistä työikäisten (25–64-vuotiaat) määrä tulee maltillisesti kasvamaan seuraavan kymmenen vuoden aikana. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan ikäluokassa on vuonna 2035 vajaa 200 000 henkilöä nykyistä enemmän. Ilman maahanmuuttoa työikäisen väestön määrä kääntyisi laskuun. Nettomaahanmuuttoon liittyvät oletukset helpottavat väestölliseen huoltosuhteeseen liittyviä haasteita, mutta eivät poista niitä.

Tuottavuuskehitys on jäänyt Suomessa merkittävästi jälkeen keskisistä verrokkimaista. Tuottavuuden paraneminen on lähes pysähtynyt ja jäänyt selvästi jälkeen esimerkiksi Ruotsista. Tuottavuuden parantamiseksi tarvitaan investointeja sekä panostuksia suomalaisten osaamiseen. Tuottavuuteen liittyvät paitsi taloudellinen ja inhimillinen pääoma, myös tuotannon rakenne. Suomessa merkittävä osa kasvusta on koko 2000-

luvun syntynyt teollisuudesta, kun taas Ruotsissa on koettu rakennemuutos kohti tietointensiivisiä palveluja¹. Suomessa tuotannon rakenne on hyvin erilaista kuin Ruotsissa.

Ammatillinen koulutus tuottaa markkinoille osaavaa työvoimaa ja mahdollistaa uusien innovaatioiden nopean levityksen tuotantoon ja palveluihin. Samalla se huolehtii työntekijäammateissa toimivien osaamisesta ja kyvystä omaksua ammatissa tarvittavia uusia tietoja ja taitoja.

Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnalle, työ- ja elinkeinoelämälle sekä yksilölle tuottama hyöty edellyttää, että koulutus ja sen tuottama osaaminen vastaavat työmarkkinoiden tarpeisiin.

Nykyinen ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 2018. Sen tavoitteena oli lisätä koulutuksen vastaavuutta työelämän kanssa. Samalla tavoitteena oli vahvistaa työelämän roolia koulutuksen järjestämisessä mm. työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa ja opiskelija-arvioinnissa, myös ammatillista tutkintojärjestelmää selkiytettiin. Näistä muutoksista huolimatta ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllisyys ei ole parantunut toivotulla tavalla, joten koulutuksen vaikuttavuus ei ole riittävällä tasolla. Vuonna 2023 ammatillisen perustutkinnon suorittaneista työllisinä tai työllisinä opiskelijoina oli vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen noin 69 prosenttia ja päätoimisia opiskelijoita vajaa kahdeksan prosenttia. Aikuisopiskelijoiden osalta resurssien tarkoituksenmukainen käyttö edellyttää sitä, että nykyistä suurempi osa opiskelee kokonaisen tutkinnon sijaan tutkinnon osaan tai -osiin tähtäävässä koulutuksessa.

Väestökehitys

Kuva Suomen väestökehityksestä on muuttunut viime vuosien aikana. Syntyvyyden vähentyminen neljänneksellä vuoden 2010 jälkeen tarkoittaa, että Suomessa syntyy vähemmän ihmisiä kuin kuolee. Ilman maahanmuuttoa Suomen väestö vähentyisi.

Oppivelvollisuuslainsäädännön piirissä olevien nuorten (ilmaisten oppimateriaalien piirissä olevat 16–20-vuotiaat) kokonaismäärä kasvaa valtakunnassa vuoteen 2030 mennessä noin 12 000 henkilöllä. Kasvua tapahtuu valtaosassa maakuntia, mutta kuudessa maakunnassa nuorisoikäluokan määrä kääntyy laskuun tulevan viiden vuoden aikana. Sitä seuraavana kymmenenä vuotena tapahtuu dramaattinen muutos. Nuorisoikäluokat pienenevät Uuttamaata lukuun ottamatta selvästi kaikissa maakunnissa. Väestöennusteiden mukaan vuonna 2040 valtaosassa maakuntia ikäluokan koko on enää korkeintaan 80 % vuoden 2024 tasosta. Esimerkiksi Kymenlaaksossa ikäluokka on enää 68 % nykyisestä. Laskun ennustetaan jatkuvan vuoden 2040 jälkeenkin. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan 16–20-vuotiaiden ikäluokka jää pysyvästi alle nykyisen tason. Vuonna 2040 heitä on miltei 50 000 vähemmän kuin nykyään. Samanaikaisesti vanhusväestön määrä ja väestöosuus kasvavat.

Tilanne on merkittävästi erilainen työikäisten osalta. Ikäluokassa 21–70-vuotiaat tapahtuu valtakunnan tasolla selvää ja tasaista kasvua ainakin vuoteen 2045 saakka. Kasvu on kuitenkin alueellisesti epätasaista. Aikuisten määrä kasvaa tulevan viiden vuoden kuluessa ainoastaan kuudessa maakunnassa. Väestöllinen keskittyminen vauhdittuu vuoteen 2040 mennessä. Vaikka koko maan tasolla aikuisten määrä tulee olemaan noin 170 000 henkilöä nykyistä suurempi, kasvua tapahtuu vain kuudessa maakunnassa. Kehitys jatkuu vuoden 2040 jälkeenkin, joskin tasaantuen.

¹ Lähde: National accounts, Eurostat

Oppivelvollisuusikäisten määrän väheneminen ja alueellisesti epätasainen väestökehitys korostavat entistään haasteita ammatillisen koulutuksen järjestämiselle. Oppivelvollisuuskoulutuksen saatavuus tulee turvata maan kaikissa osissa myös uusissa väestöllisissä olosuhteissa. Samalla työn ja elinkeinorakenteen muutos sekä sen alueelliset erityispiirteet tulee ottaa huomioon sekä nuorten että aikuiskoulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäjärkennetta on aikaisemmin kehitetty kasvavan väestön oloissa. Eläkeikäisen väestön määrän kasvu tarkoittaa ns. ikäsidonnaisten menojen kasvua.

Maahanmuutolla on suuri vaikutus työikäisten määrään. Samoin sillä on vaikutusta koulutustarpeiden kehittymiseen. Suomalainen yhteiskunta muuttuu koko ajan monikielisemmäksi ja -kulttuurisemmaksi. Muuta kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien määrä on 2000-luvun aikana kasvanut noin 100 000 henkilöstä yli 600 000 henkilöön. Samaan aikaan kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien määrä on hiukan vähentynyt; vuonna 2024 se oli noin viisi miljoonaa henkilöä. Tilastokeskuksen tuoreimman väestöennusteen mukaan Suomen väestön määrä kasvaisi seuraavat 30 vuotta. Kasvu perustuu yksinomaan maahanmuutolle, sillä oletuksella, että syntyvyys pysyy nykytasolla. Maahanmuutto painottuu tiettyihin kaupunkeihin ja seutukuntiin. Alueellisesti tarkasteltuna maahanmuutto todennäköisesti vahvistaa muun väestökehityksen vaikutuksia.

Maahanmuutto tulee muuttamaan suomalaista yhteiskuntaa ja sillä on vaikutuksia koulutuspalveluiden tarjontaan ja tarpeeseen. Maahanmuutto tulee olemaan merkittävässä asemassa siinä, ettei väestöllinen huoltosuhde kehity hyvinvoinnin ylläpidon näkökulmasta kohtuuttomaksi. Maahanmuuton hyvinvointia luovan potentiaalin täysimääräiseksi hyödyntämiseksi on huolehdittava siitä, että sopivaa koulutusta on tarjolla ja opiskelijat saavat riittäviä tukipalveluja. Huomion kiinnittäminen aiemmin hankittuun osaamiseen on välttämätöntä. Maahanmuuttajien työttömyys on muita yleisempää. Koulutustarjonnan kohdentaminen alakohtaisen tarpeen mukaisesti on tärkeää, mutta ei aina riittävää. Tarvitaan myös kielten opetusta ja tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa, jotta kynnys työllistää maahanmuuttajia madaltuisi.

Kasvava maahanmuutto ei ammatillisen koulutuksen osalta ole yksin työvoiman tarjontaa koskeva kysymys. Kansainvälistyminen tuo mukanaan myös sosiaalisia haasteita. Ammatillisen koulutuksen merkitys kotoutumisen edistäjänä tulee kasvamaan. Ammatillinen koulutus merkittävänä maahanmuuttajien osaamispalveluiden tarjoajana voi toimia keskeisenä kotoutumisympäristönä ja rikastavien vuorovaikutusten tarjoajana.

Ilmastomuutos, luontokato ja kestävä kehitys

Ihmisen tuottaman ilmaston lämpenemisen seuraukset näkyvät jo nyt kaikkialla maailmassa. Suomessa ja muilla pohjoisilla alueilla lämpenemistahti on suurempaa kuin muualla. Suomen vuosikeskilämpötila on viimeisen 40 vuoden aikana kohonnut 0,2–0,4 astetta vuosikymmenessä. YK:n ilmastoneuvotteluissa on asetettu tavoitteeksi maapallon keskilämpötilan nousun rajaaminen alle kahteen asteeseen.

Ilmastomuutoksen ohella elämänlaatuun vaikuttaa voimakkaasti luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen eliöiden ja elinympäristöjen uhanalaistumisen myötä. Kansainvälisen luontopaneelin raportin mukaan luonnon monimuotoisuus köyhtyy ennennäkemättömän nopeasti ja noin miljoona eläin- ja kasvilajia on vaarassa kuolla sukupuuttoon.

Suomi on päättäväisesti ryhtynyt toimenpiteisiin ilmastomuutokseen ja luontokatoon vaikuttamiseksi. Suomen ilmastopolitiikan keskeinen pilari on ilmastolaki, jossa säädetään asteittaisista päästövähennyksistä vuoteen 2050 saakka. Päästövähennystavoite vuoteen 2050 mennessä on -95% vuoden 1990 tasosta. Suomen on oltava hiilineutraali viimeistään vuonna 2035. Luontokatoon pyritään vastaamaan biodiversiteettipolitiikalla, jossa huomioidaan sekä YK:n luonnon monimuotoisuutta koskeva yleissopimus että EU:n biodiversiteettistrategia. Suomessa valmistellaan kansallista monimuotoisuusstrategiaa ja siihen liittyvää toimintaohjelmaa, jolla tavoitellaan luontokadon pysäyttämistä.

Suomi osallistui OECD:n toteuttamaan teematutkimukseen vihreästä siirtymästä ammatillisessa koulutuksessa². Raportissa todetaan, että suomalaisella ammatillisella koulutuksella on hyvät edellytykset tarjota vihreää siirtymää tukevaa perusosaamista ja täydentävää osaamista. Vihreää siirtymää tukeva osaamistarve on merkittävää. Suomessa alle 35-vuotiaista ammatillisen tutkinnon suorittaneista yli neljännes työskentelee aloilla, jotka voidaan määritellä vihreän siirtymän työpaikoiksi. Suomi on hyvää OECD:n keskitasoa, mutta jää rakennemuutoksessa mm. Virossa, Liettuassa ja Norjassa. OECD pitää suomalaista ammatillisen koulutuksen järjestelmää joustavana. Tutkintojen muodostuminen tutkinnon osista mahdollistaa vihreää siirtymää tukevien sisältöjen vahvistamisen tutkinnon kokonaisuudessa. OECD kiinnittää huomiota mm. koulutuksen järjestäjien kykyyn arvioida tuotantoa ja palveluja koskevan muutoksen osaamistarpeita ja suunnitella opiskelijan ohjausta ja koulutustarjontaa niiden mukaisesti. Lisäksi kiinnitetään huomiota opettajien mahdollisuuksiin päivittää osaamistaan.

Hyvinvointi ja sosiaaliset haasteet

Oppilaitos on keskeinen osa opiskelijan elämää. Innostus opiskeluun ja turvallinen ja tukeva oppilaitosyhteisö edistävät hyvinvointia ja luovat edellytyksiä ammatilliselle ja muulle kehitykselle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttaman kouluterveyskyselyn (2023) mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret ovat keskimäärin perusopetusta ja lukiokoulutusta tyytyväisempiä opintoihinsa. Yli 80 prosenttia pojista ja yli 70 prosenttia tytöistä piti koulunkäynnistä. Huomionarvoista on, että tytöillä osuus on laskussa.

Koulusta pitävien osuus ei kuitenkaan kerro kaikkea. Miltei puolet tytöistä ja viidennes pojista on kokenut sosiaalista ahdistusta. Ilmiö ei koske ainoastaan ammatillista koulutusta, vaan tulokset ovat hyvin samankaltaisia myös lukioissa. Yleisesti kohtalaista tai vaikeaa ahdistusta kokeneiden määrän kehitys on huoletuttavaa. Covid-pandemian aikaan ahdistuneisuus kasvoi etenkin tytöillä noin 10 prosenttiyksikköä ja on vakiintunut noin kolmanneksen tasolle. Myös pojilla ahdistuneisuus on kasvanut, mutta huomattavasti tyttöjä vähemmän; ahdistuneisuutta on kokenut noin joka kymmenes poika. Tälläkään mittarilla ammatillinen koulutus ei juurikaan eroa lukiokoulutuksesta.

Yleisesti ottaen sosiaaliset haasteet ovat kasvussa ja ilmenevät usein mielen hyvinvointiin ja yhteiskuntaan kiinnittymisen ongelmina. Ammattisivistyksen hankkimiseen liittyy yhä enemmän varsinaisen opetuksen ohella erilaisia ja eriasteisia tuen tarpeita, joita ilman koulutuksen ja tutkinnon suorittaminen ei onnistu. Opimisen tuki on ammatillisessa koulutuksessa valtavirtaa ja sen tarpeessa ovat myös aikuisopiskelijat.

² Vocational Education and Training and the Green Transition in Finland . OECD Reviews of Vocational Education and Training 2025

Tarpeeseen nähden riittävä opetus ja nuorten osalta aikuisen läsnäolo ovat perusedellytyksiä tulokselliselle opetukselle ja oppimiselle.

Väestön liikkumisen määrä on vähentynyt ja fyysinen toimintakyky on heikentynyt viime vuosikymmeninä. Kouluterveyskyselyn (2025) mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevista 40 prosenttia harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajallaan korkeintaan yhden tunnin viikossa.

Tulevaisuuden työkyky rakentuu psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn lisäksi fyysisen toimintakyvyn edellytyksistä. Fyysinen aktiivisuus tukee oppimista sekä lisää jaksamista ja opiskelukykyä. Opiskeluaikana opitut hyvinvointitaidot luovat perustan tulevalle työkyvylle.

Pandemia ja Venäjän Ukrainaan kohdistama hyökkäyssota ovat heikentäneet turvallisuudentunnetta. Suomessa huoltovarmuuden ytimessä ovat yhteiskunnan toimivuuden ja väestön hyvinvoinnin kannalta keskeiset toiminnot. Varautuminen perustuu työvoiman osaamiseen ja tehtävien edellyttämään materiaaliseen varautumiseen. Ammattitaitoisen työvoiman kouluttaminen normaalioloissa eri alojen tarpeisiin on osa varautumista ja huoltovarmuuden ylläpitämistä. Huoltovarmuuden osaamistarpeet ovatkin alakohtaisen ammattiosaamisen ydintä. Oppilaitokset kantavat kriisin aikana merkittävää vastuutta yhteiskunnan toimivuudesta ja jatkuvuudesta.

Ammatillisen koulutuksen valtakunnalliset tavoitteet

Ammatillinen koulutus kantaa yhdessä lukiokoulutuksen kanssa vastuun oppivelvollisten kouluttamisesta perusopetuksen jälkeen. Lisäksi ammatillinen koulutus tarjoaa työikäiselle väestölle mahdollisuuksia osaamisen uudistamiseen ja itsensä kehittämiseen, mikä on edellytys korkealle työllisyysasteelle ja työvoiman saatavuudelle. Ammatillisella koulutuksella on merkittävä asema myös maahanmuuttajien kotoutumisessa ja TE-palveluiden saatavuuden turvaamisessa.

Ammatillisessa koulutuksessa panostetaan laatuun ja hyviin oppimistuloksiin. Ammatillisen koulutuksen tavoitteilla pyritään edistämään laatua kokonaisvaltaisesti koulutustarjonnan, sisältöjen ja pedagogiikan osalta. Koulutuksen järjestäjät toteuttavat omaa laatustrategiaansa ja laadunhallintaa itse päättämällään tavalla.

1. Ammatillisen koulutuksen tavoitteena ovat hyvinvoivat ja toimintakykyiset opiskelijat, joista koulutetaan osaavia ammattilaisia ja aktiivisia yhteiskunnan jäseniä. Ammattitaito ja sivistys sekä toimintakyky ovat työllistymisen edellytyksiä opintojen jälkeen ja luovat edellytyksiä osaamisen kehittämiseen heti opintojen jälkeen ja koko työuran ajan. Ammatillinen koulutus tukee liikunnallista elämäntapaa.
2. Ammatillisen koulutuksen suunnittelussa ja järjestämisessä siirretään painopistettä opiskelija- ja tutkintomääristä laatuun. Tämä tarkoittaa hyvää ja riittävää opetusta ja ohjausta kaikissa oppimisympäristöissä, joka tukee nykyistä paremmin työllistymistä, yrittäjyyttä tai korkeakouluopintoihin siirtymistä opintojen jälkeen.
3. Laadukkaamman ammatillisen koulutuksen järjestämiseksi erityisesti oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa järjestetään nykyistä enemmän lähiopetusta, ohjausta työpaikoilla ja oppimisen tukea tutkinnon suorittamiseen. Näin tuetaan myös opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä. Koulutuksen järjestäjät ottavat tavoitteen huomioon omassa johtamisessaan ja resurssisuunnittelussaan.
4. Koulutustason nostamiseksi tavoitteena on suunnata ammatillista koulutusta nykyistä enemmän ensimmäistä ammatillista tutkintoa suorittaville, myös ensimmäistä ammatillista tutkintoa suorittaville aikuisille. Myös aikuisopiskelijoille on tarjottava riittävä opetus, ohjaus ja tuki. Vieraskielisten opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielen opetusta vahvistetaan. Ammatillinen koulutus tarjoaa uskottavan reitin korkeakouluopintoihin. Väestön koulutustason nostamiseksi ammatillisen koulutuksen väylää korkeakouluopintoihin vahvistetaan edelleen.
5. Työelämälähtöisyyden lisäämiseksi osaamisen näytöt suoritetaan työelämässä. Oppisopimuksen ja koulutussopimuksen käyttöä lisätään.
6. Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työllistymistä parannetaan kohdistamalla tarjontaa työvoimatarpeen mukaisesti, huolehtimalla opiskelijoiden ammattitaidon kehittymisestä opintojen aikana ja varmistamalla työpaikkojen tuki oppi- ja koulutussopimusten aikana. Ammatillinen koulutus tuottaa opiskelijalle hyvät edellytykset toimia ja työskennellä digitalisoituvassa maailmassa. Näin ammatillinen koulutus vastaa paremmin työelämän osaamistarpeisiin, vähentää kohtaanto-ongelmaa ja tukee yritysten ja julkisyhteisöjen toimintaedellytyksiä.

7. Työvoiman saatavuuden turvaamiseksi jatkuvan oppimisen tarjontaa uudistetaan ja sen rahoitus-pohjaa laajennetaan julkisen rahoituksen ulkopuolelle. Aikuisille suunnatussa koulutuksessa ko-rostuvat nykyistä lyhyemmät koulutuskokonaisuudet, mikä mahdollistaa useampien henkilöiden osallistumisen.
8. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä rakenne sopeutuu työelämän ja väestön muutoksiin. Ammatil-lisen koulutuksen järjestäjien aloitteita järjestäjä rakenteen kehittämiseksi ja tilojen tarkoituksen-mukaista hyödyntämistä tuetaan. Koulutuksen järjestäjien yhteistyöllä ja työnjaolla huolehditaan määrällisesti pienempien alojen koulutustarjonnasta työelämän tarpeiden mukaisesti. Koulutuksen toteuttamisessa hyödynnetään uusia teknologisia mahdollisuuksia, silloin kun se on pedagogisten tavoitteiden ja koulutuksen saavutettavuuden kannalta perusteltua.
9. Ammatillinen koulutus tukee osaltaan ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillitsemiseen tähtääviä toimia. Ammatillisessa koulutuksessa kiinnitetään huomiota vihreän siirtymän tukemiseen.
10. Tuetaan kansainvälistymistä kannustamalla opiskelijoita eri pituisiin ulkomaanjaksoihin opintojen aikana ja toteuttamalla oppilaitosten välistä kansainvälistä yhteistyötä ja kehittämishankkeita.

Ammatilliselta koulutukselta odotetaan ratkaisuja muuttuvan työelämän tarpeisiin. Tavoitteena on joustava, ennakoiva ja kestävä ammatillisen koulutuksen järjestelmä, joka tukee vihreää ja digitaalista siirtymää. Lähtökohtina ovat elinikäinen oppiminen, työelämälähtöisyys, oppisopimuskoulutuksen vahvistaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet oppijoille. Tavoitteina ovat ve-tovoimainen koulutus, joka inklusion ja huippuosaamisen kautta tuottaa selkeät väylät työelämään ja korkeakoulutukseen.

Liite: Ammatillisen koulutuksen nykytilan kuvaus

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät

Suomessa on yhteensä 133 ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Ammatillisen koulutuksen järjestäminen edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää järjestämislupaa. Järjestämistä koskeva sääntely on ns. ylläpitäjäneutraalia, millä tarkoitetaan sitä, että laissa ammatillisesta koulutuksesta ei säädetä ylläpitäjästä, vaan tavoista, joilla ammatillista koulutusta tulee toteuttaa sekä ehdoista, joiden perusteella järjestämisluvan voi saada. Lupa voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, osakeyhtiölle, säätiölle tai muulle rekisteröidylle yhteisölle. Koulutuksen järjestäjissä on edustettuina kaikkia em. ylläpitäjämuotoja.

Osin historiallisista syistä ammatillisen koulutuksen järjestäjä rakenne on hyvin moninainen. Ylläpitäjistä yksi on valtio, 41 kuntia tai kuntayhtymiä ja 91 yksityisoikeudellisia rekisteröityjä yhteisöjä tai säätiöitä. Kaikki kymmenen suurinta järjestäjää ovat kuntapohjaisia. Eräät osakeyhtiömuotoiset koulutuksen järjestäjät ovat kuntien omistamia. Eräiden säätiömuotoisten koulutuksen järjestäjien taustalla on kunnallinen päätöksenteko hallintoelimien nimeämisessä.

Koulutuksen järjestäjät voivat olla monialaisia kaikkia tai useimpia aloja tarjoavia oppilaitoksia tai erikoistuneita vain yhtä tai muutamaa alaa tarjoavia. Monet kansanopistot ovat ammatillisessa tehtävässään erikoistuneita kasvatusta ja ohjausalan järjestämiseen, liikunnan koulutuskeskukset liikunnan alan tutkintoihin ja konservatoriot musiikin alaan.

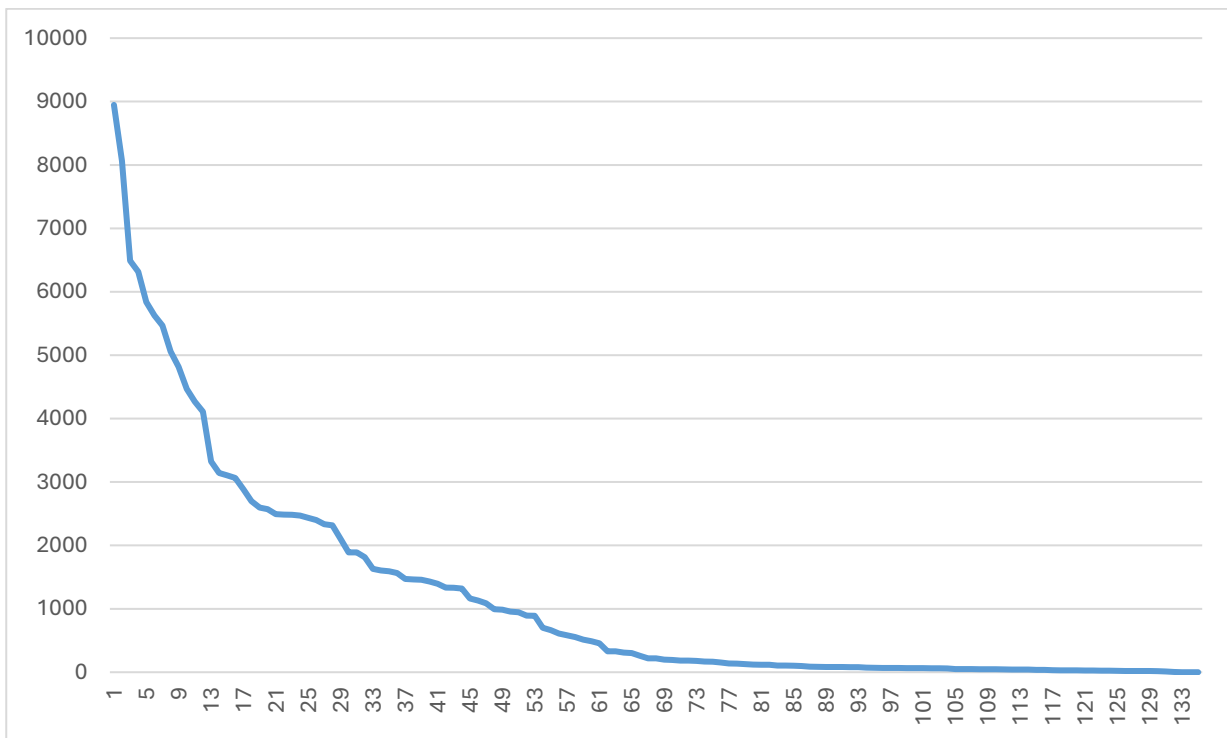
Osa järjestäjistä on erikoistunut opiskelijaprofiililtaan. Suomessa on muutamia aikuisten kouluttamiseen keskittyneitä järjestäjiä sekä ammatillisia erityisoppilaitoksia, joiden tehtävänä on vaativan erityisen tuen tarjoaminen.

Erilaisesta profiloitumisesta ja toiminnan tavoitteista johtuen koulutuksen järjestäjät ovat keskenään hyvin erikokoisia. On myös huomattava, että useilla järjestäjillä ammatillisen koulutuksen tehtävä ei ole organisaation päätehtävä, eikä muodosta merkittävää osaa liikevaihdosta. Tällaisia toimijoita ovat mm. osa kansanopistoista, liikunnan koulutuskeskuksista ja esimerkiksi tietyn toimialan yritystoimintaa harjoittavat organisaatiot.

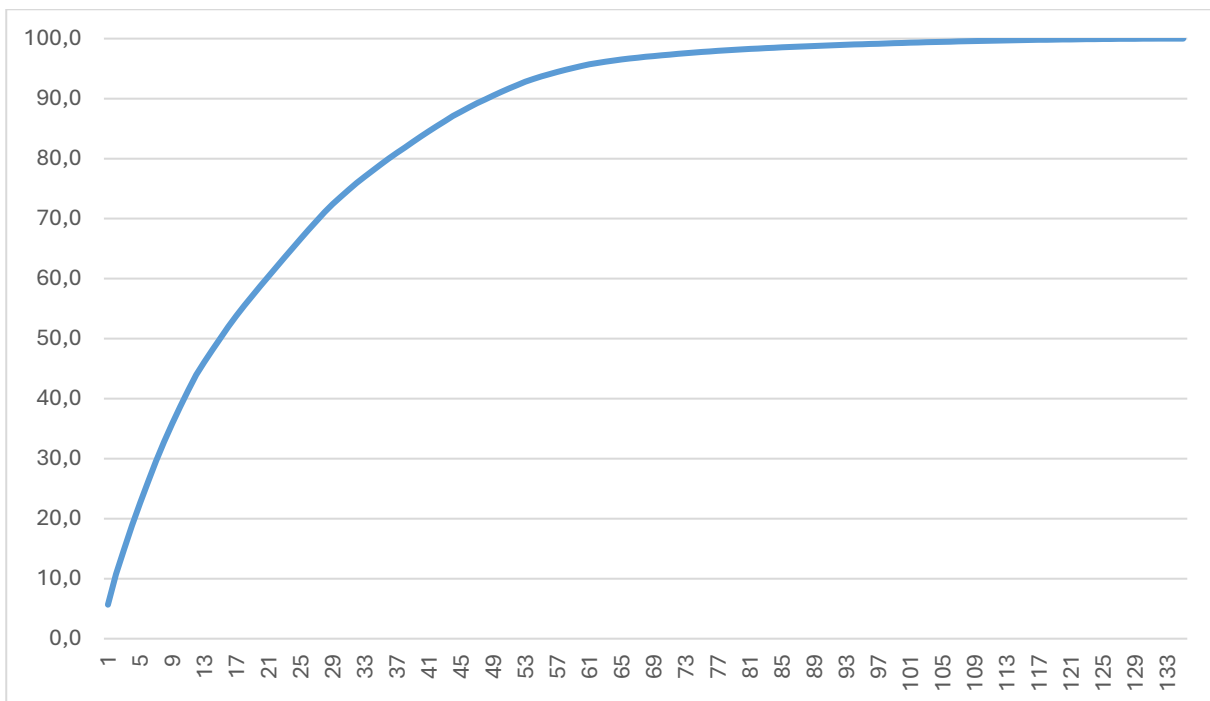
Järjestäjien koko ja alueellinen sijoittuminen

Suomen suurin ammatillisen koulutuksen järjestäjä on Helsingin kaupunki, jonka järjestämisluvan opiskelijavuosien vähimmäismäärä on miltei 9 000. Opiskelijavuosien vähimmäismäärällä mitattuna kymmenen suurinta ammatillisen koulutuksen järjestäjää kattaa miltei 39 prosenttia kaikista opiskelijavuosista. Järjestäjä rakennetta kuvaavaa on, että 48 suurinta järjestäjää kattaa 90 kaikista opiskelijavuosista.

Kuvio 1. Vähimmäisopiskelijavuosien määrä suurimmasta pienimpään

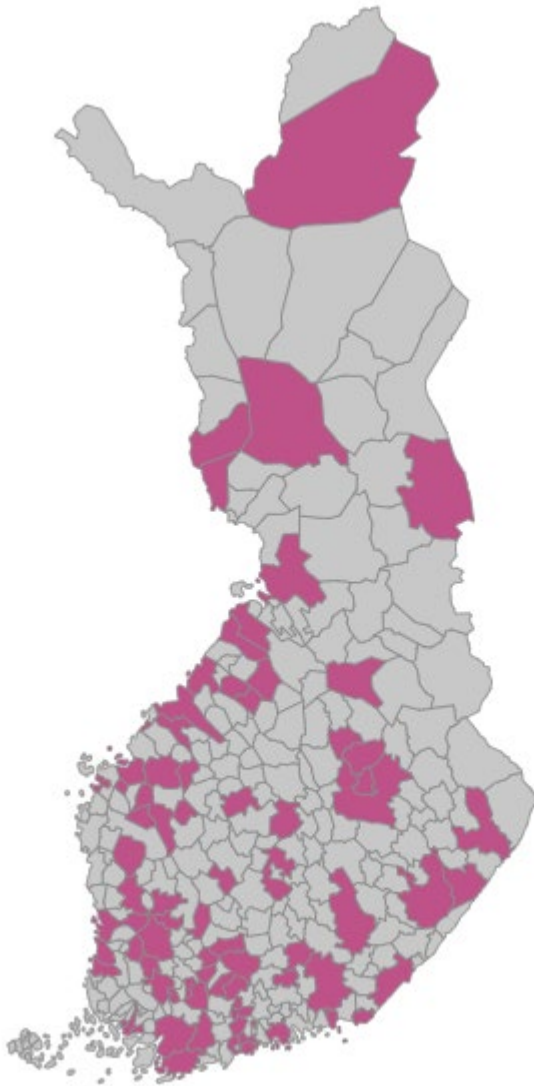


Kuvio 2. Vähimmäisopiskelijamäärien kumulatiivinen kertymä



Ammatillisen koulutuksen järjestäjiä on kattavasti maan kaikissa osissa. Koulutuksen järjestämisluvassa määrätään kullekin järjestäjälle ensisijainen toiminta-alue, jolla järjestäjän tulee koulutusta tarjota. Toiminta-alue voi olla yksittäinen kunta, kuntia tai maakunta. Joillain erikoistuneilla järjestäjillä toiminta-alueeksi on määritetty koko maa. Toiminta-alue ei rajoita koulutuksen järjestämistä myös muualla kuin luvassa määrättyllä alueella.

Kuvio 3. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät kotipaikan kunnan mukaan. (Lähde: Vipunen)



Huom. Järjestäjällä voi olla toimipisteitä myös muualla kuin kotikunnassaan.

Tutkintorakenne

Ammatillisen koulutuksen tutkinnot on kuvattu tutkintorakenteessa. Tutkintorakenteesta löytyvät tutkinnot, joita ammatillisessa koulutuksessa on mahdollista järjestää. Tutkintorakenteesta olevista tutkinnoista säädetään [opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteesta \(680/2017\)](#). Koulutuksen järjestämisessä noudatetaan voimassa olevia tutkinnon perusteita.

Laaja-alaiset tutkinnot antavat osaamista erilaisiin työtehtäviin tutkinnon kattamilla toimialoilla. 1.9.2025 tutkintorakenteessa on voimassa olevia ammatillisia perustutkintoja 42, ammattitutkintoja 64 ja erikoisammattitutkintoja 54, eli kaikkiaan 160 ammatillista tutkintoa.

Opetushallitus määrää tutkintorakenteessa oleville tutkinnoille tutkinnon perusteet. Tutkinnon perusteiden uudistuminen tai tutkinnon poistuminen tutkintorakenteesta johtaa aiempien tutkinnon perusteiden kumoutumiseen.

Ammatillinen perustutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin. Lisäksi opiskelija saa erikoistuneempaa osaamista ja työelämän edellyttämää ammattitaitoa vähintään yhdellä työelämän osa-alueella. Ammatillisen perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää ammatillisen perustutkinnon osaamisalan laajuudeksi yli 180 osaamispistettä, jos ammatialan sääntely sitä edellyttää.

Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on perustutkintoa syvällisempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin. Ammattitutkinnojen laajuus voi olla 120, 150 tai 180 osaamispistettä. Pääosin ammattitutkinnoissa on 150 osaamispistettä.

Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on ammattitutkintoa syvällisempää ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. Erikoisammattitutkinnojen laajuus voi olla 160, 180 tai 210 osaamispistettä. Pääosin erikoisammattitutkinnoissa on 180 osaamispistettä.

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakennetta päivitetään jatkuvasti ja sitä kehitetään vastaamaan työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. Opetushallitus valmistelee opetus- ja kulttuuriministeriölle tutkintorakenteen muutosesityksiä. Muuttuvat työelämätarpeet huomioidaan ensisijaisesti päivittämällä tutkinnon perusteita, mutta joskus muutokset ovat niin merkittäviä, että tarvitaan muutos tutkintorakenteeseen. Muutosten valmistelemiseksi Opetushallitus muun muassa kerää ennakointitietoa, seuraa tilastoja sekä kerää ja analysoi palautetta koulutuksen järjestäjiltä, opiskelijoilta ja työelämältä.

Tutkintorakenteen kehittämistä on linjattu aika ajoin opetus- ja kulttuuriministeriön perustamissa laajapohjaisissa työryhmissä yhteistyössä sidosryhmien ja työelämän edustajien kanssa. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen yhteydessä vuonna 2018 tutkinnojen määrä väheni yli 50 %. (364 tutkinnosta 166 tutkintoon). Tutkinnojen määrä väheni eniten ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa, mutta myös perustutkinnojen määrä supistui. Tavoitteena oli huomioida tutkintojärjestelmässä aiempaa paremmin työelämälähtöisyys ja tutkintoja yhdistävät tekijät sekä helpottaa näin työntekijöiden liikkumista ammattien välillä ja siten parantaa työllistymistä.

On nähtävissä, että tutkintojen laaja-alaisuudelle on edelleen tarvetta erityisesti ammatti- ja erikoisammattitutkintotasolla. Esimerkiksi Mielenterveys- ja päihdetyön, Terveysalan ja Vammaisalan ammattitutkintojen sisältämät osaamiset yhdistyvät uuteen Sosiaali- ja terveystieteiden ammattitutkintoon sekä Immuunivälikemien, Kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen, Mielenterveys- ja päihdetyön sekä Vanhustyön erikoisammattitutkintojen osaamiset Sosiaali- ja terveystieteiden erikoisammattitutkintoon 1.1.2027 alkaen. Etuna on, että yksi tutkinto voi johtaa useampaan toisiinsa läheisesti liittyvään ammattiin ja tutkinnon tuottamat osaamiset tukevat toisiaan. Samalla tutkintojen sisällä valinnaisuus lisääntyy sekä tutkinnon osien merkitys korostuu, minkä ansiosta opiskelijan yksilölliset opintopolut, aiemman osaamisen tunnistaminen ja työuran aikainen osaamisen täydentäminen helpottuvat. Tutkinnon osilla, niistä muodostettavilla pienillä osaamiskokonaisuuksilla sekä paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvilla tutkinnon osilla pystytään nopeammin ja joustavammin vastaamaan paikallisiin työelämän osaamistarpeisiin. Kehittämistyön keskeisinä tavoitteina on lisätä tutkintojen joustavuutta ja valinnanmahdollisuuksia, poistaa päällekkäisyyksiä ja varmistaa tutkintojen vastaaminen työelämän osaamistarpeisiin. Tällä hetkellä lisäksi ajankohtaista on perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien uudistaminen muun muassa hallitusohjelman sisältämän liikunnallista elämäntapaa koskevan kirjauksen mukaisesti.

Ammatillisen koulutuksen rahoitus

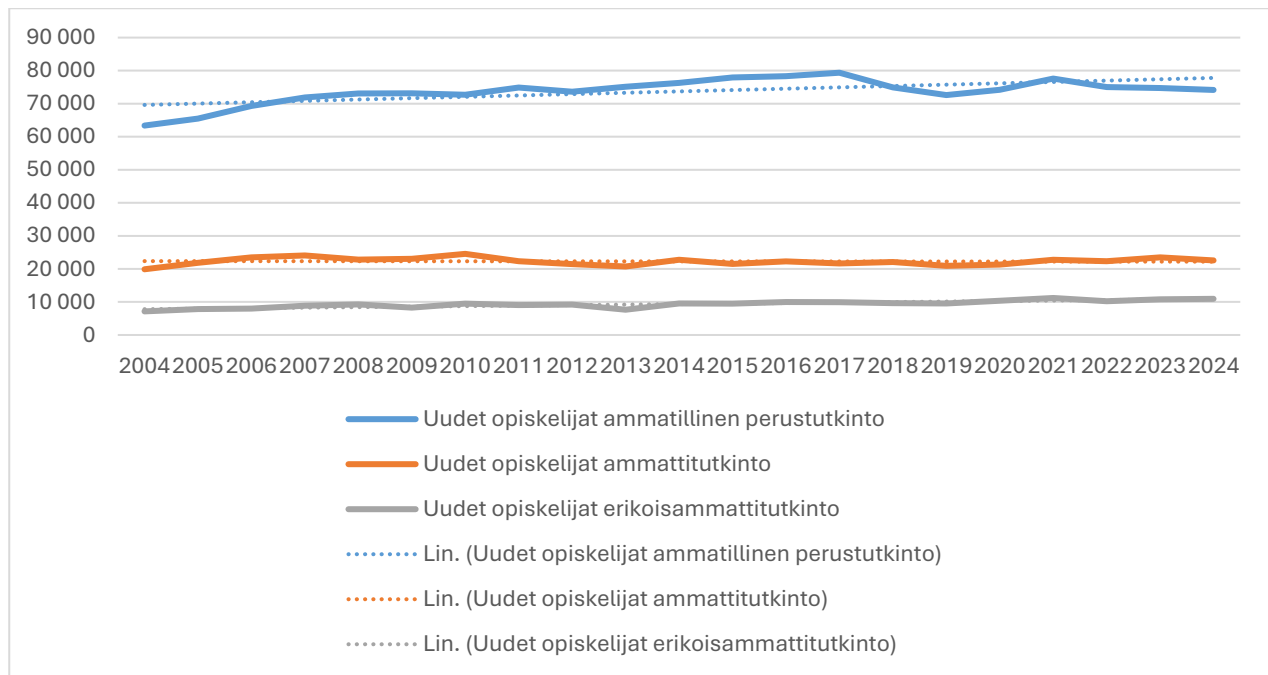
Ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitus on kasvanut vuotta 2025 lukuun ottamatta tasaisesti vuoden 2018 jälkeen. Vuonna 2019 ammatillisen koulutuksen rahoitus oli noin 1,7 miljardia euroa ja vuoden 2026 talousarvioesityksen mukaan se on noin 2,11 miljardia euroa. Korkeimmillaan rahoitus on ollut vuonna 2024 noin 2,21 miljardia euroa.

Rahoituksen tasoon ovat vaikuttaneet sekä määräaikaisten lisäykset, kuten opettajien ja ohjaajien palkkaaminen vuosina 2019–2022 ja lähihoitajakoulutuksen lisääminen vuosina 2020–2024 että pysyvät määrärahalisäykset ja oppivelvollisuuden laajentamisesta aiheutuneiden kustannusten kattaminen.

Opiskelijamäärä ja uudet opiskelijat

Ammatillisen koulutuksen uusien opiskelijoiden määrä on kasvanut 20 vuodessa noin 17 000:lla. Kasvu on ollut suhteellisen tasaista, joskin vuonna 2018 toteutetut säästöt jonkin verran pienensivät uusien opiskelijoiden määrää. Suurin osa kasvusta on ollut ammatillisen peruskoulutuksen suosion lisääntymistä. Ammattitutkinnoissa kasvu on ollut marginaalista tai sitä ei ole ollut lainkaan; erikoisammattitutkinnoissa kasvu on ollut tasaista, mutta siinäkin maltillista. Vuonna 2024 ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa aloittaneiden osuus kaikista aloittaneista oli 31 prosenttia. Tutkintotyyppien suhteessa ei käytännössä ole 20 vuoden tarkastelujaksolla tapahtunut muutoksia.

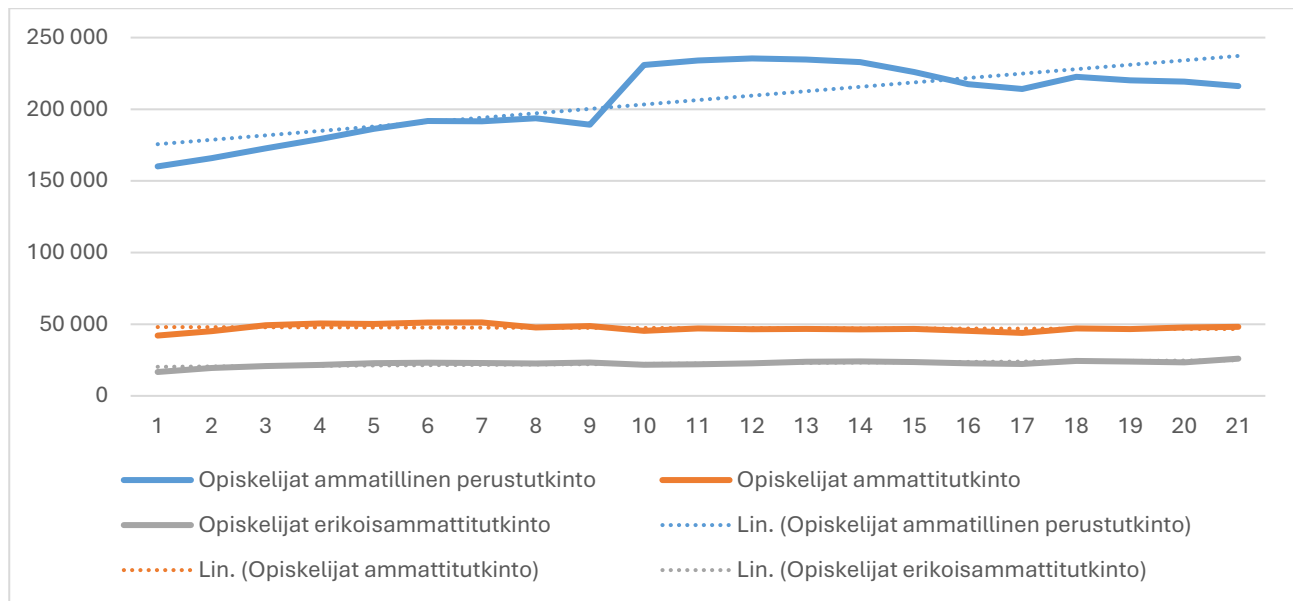
Kuvio 4. Uusien opiskelijoiden määrä ammatillisissa perustutkinnoissa, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa. (Lähde: Vipunen)



Opiskelijamäärät ovat ammatillisessa koulutuksessa kasvaneet 20 vuoden aikana noin 72 000:lla. Suurin osa kasvusta on tapahtunut ammatillisessa peruskoulutuksessa. Kasvun taittuminen on havaittavissa vuoden 2018 ammatillisen koulutuksen uudistuksen jälkeen. Ammattitutkintojen osalta opiskelijamäärä on käytännössä pysynyt tasaisena. Erikoisammattitutkinto-opiskelijoissa on ollut hyvin maltillista kasvua.

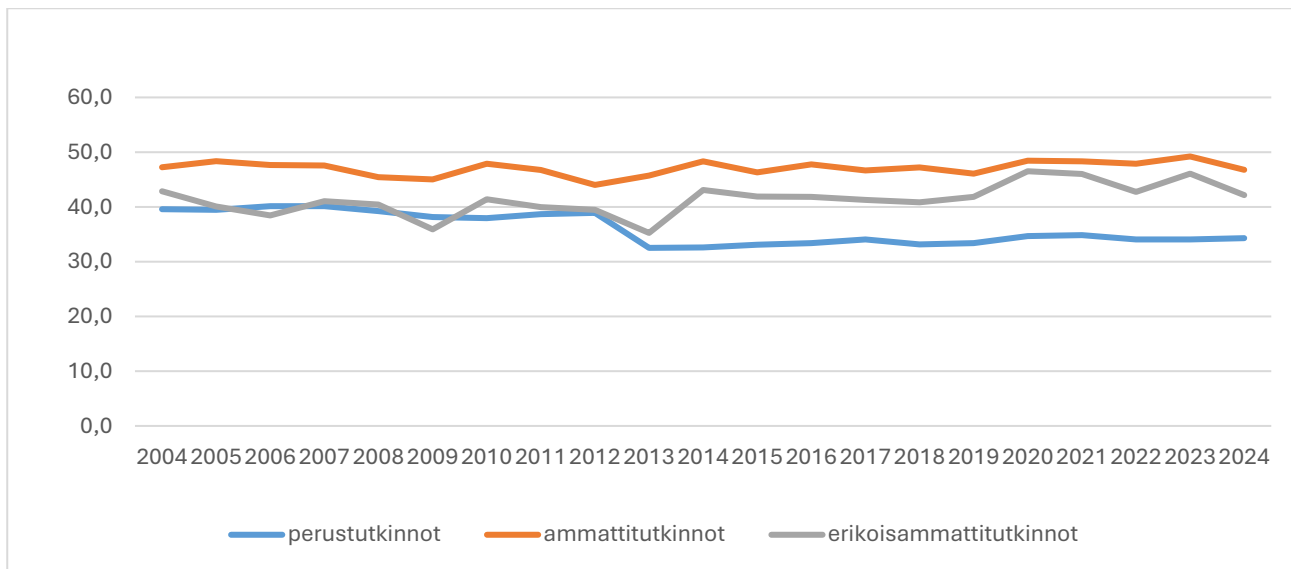
Noin neljännes ammatillisen koulutuksen opiskelijoista opiskelee tavoitteenaan ammatti- tai erikoisammattitutkinto. Suhde ei käytännössä ole muuttunut. Kun tarkastellaan pitkää aikaväliä, on ammatti- ja erikoisammattitutkintoon opiskelevia suhteessa jonkin verran vähemmän ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kokonaisuudesta.

Kuvio 5. Opiskelijoiden määrä ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa, (Lähde: Vipunen)



Yksi ammatilliselle koulutukselle asetetuista tavoitteista on ollut järjestelmän tehokkuuden parantaminen. Rahoitusjärjestelmän kehittämisen ja esimerkiksi koulutuksen järjestäjän päätäntävällän kasvattamisen yhtenä tavoitteena on ollut toiminnan tuloksellisuuden parantaminen. Opiskeluaika ja opiskelijoiden läpivirta ovat indikaattoreita, joiden perusteella voi arvioida, miten tehokkuus ammatillisen koulutuksen järjestämisessä on kehittynyt. Myöskään tällä mittarilla mainittavaa muutosta ei ole ollut.

Kuvio 6. Uusien opiskelijoiden osuus kokonaisopiskelijamäärästä ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa. (Lähde: Vipunen)



Koulutuksen toteutuminen ja vaikuttavuus

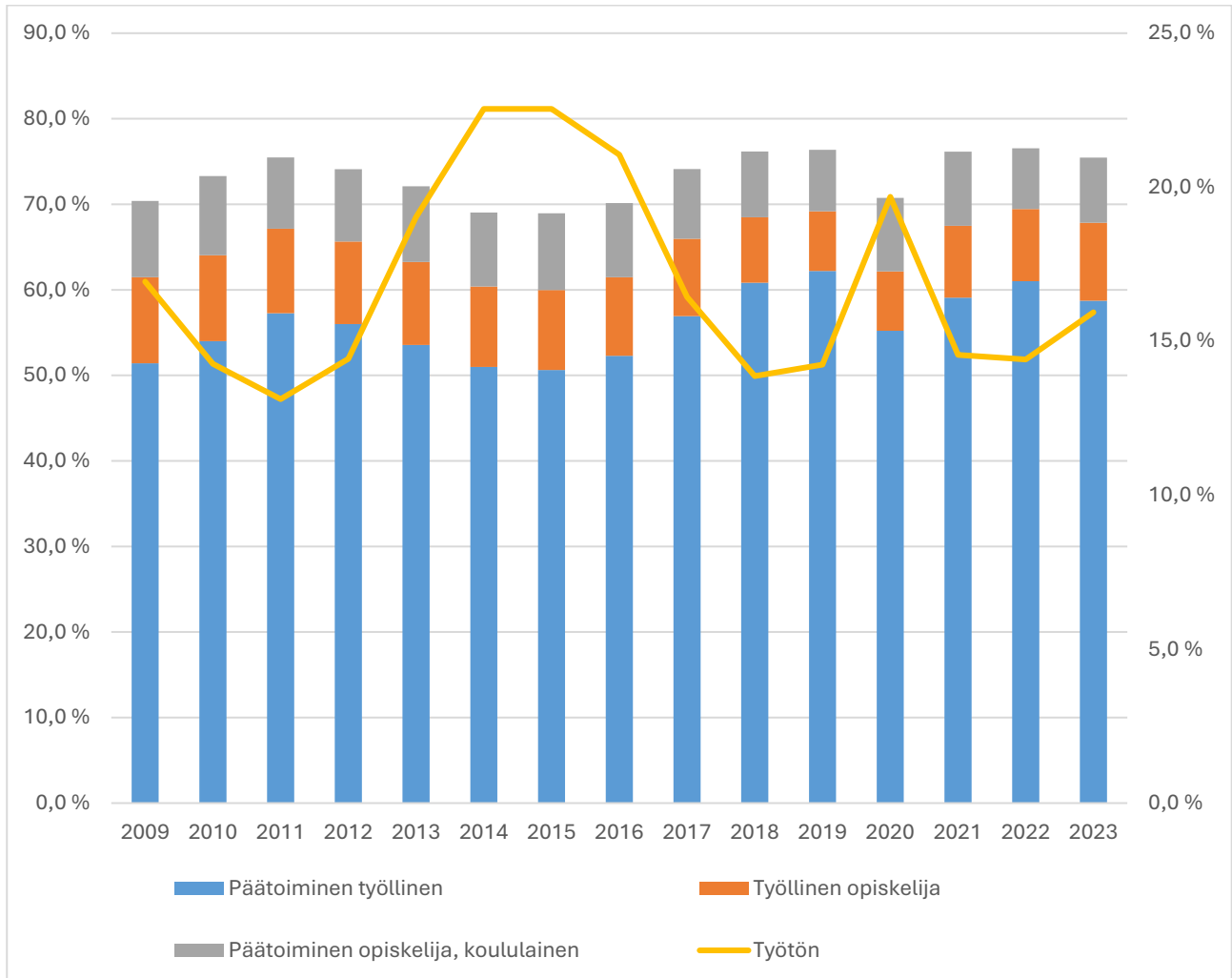
Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön mukainen tavoite on työllistyminen tai jatko-opintoihin siirtyminen. Uudistuksilla ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä, rahoitusperusteissa tai toiminnanohjauksen menettelyissä ei näytä olleen vaikutusta koulutuksen tuloksellisuuteen. Ennen vuotta 2018 toteutettua ammatillisen koulutuksen kokonaisuudistusta ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden siirtyminen työelämään tai jatko-opintoihin tutkinnon suorittamisen jälkeen oli samankaltaista kuin uudistuksen jälkeen. Tuolloin sääntelyjärjestelmä poikkesi olennaisesti nykyisestä. Ammatillista koulutusta ohjasi kaksi lakia: laki ammatillisesta peruskoulutuksesta ja laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Lisäksi työvoimakoulutuksen rahoituksesta säädettiin laissa julkisista työvoimapalveluista ja tarjontaa ohjattiin hankintatoiminnalla. Järjestämisluvat myönnettiin erillisinä ammatilliseen lisäkoulutukseen (ammatti- ja erikoisammattitutkinnot) ja ammatilliseen peruskoulutukseen. Lisäksi oppisopimuskoulutuksen järjestäminen edellytti lupaa. Sekä ammatillisen peruskoulutuksen että ammatillisen aikuiskoulutuksen rahoitus myönnettiin miltei kokonaisuudessaan opiskelijamäärään perustuvana. Tuloksellisuuden osuus rahoituksen perusteena oli marginaalinen.

Niin kutsutussa ammatillisen koulutuksen reformissa keskeisenä tavoitteena oli yhtäältä lisätä ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimivaltaa päättää koulutuksen suuntaamisesta ja toteuttamistavoista ja toisaalta lisätä kannustavuutta toiminnan rahoitukseen. Toimintaa ohjaavat kaksi lakia yhdistettiin ja pedagogisia prosesseja yhtenäistettiin. Erilliset järjestämisluvat muutettiin yhdeksi luvaksi, jonka puitteissa järjestäjä saa organisoida toimintaansa. Rahoituksessa opiskelijamäärään perustuvaa resursointia pienennettiin oleellisesti ja tutkintoihin ja tutkinnon osiin sekä toiminnan vaikuttavuuteen perustuvaa rahoitusta kasvatettiin. Ammatillisen koulutuksen reformin osana valmistelu lainsäädännön muutos (537/2017) tuli voimaan 1.1.2018.

Työllistymisenä tai jatko-opintoihin siirtymisenä mitattuna tehdyillä muutoksilla ei ollut vaikutusta ammatillisen koulutuksen tuloksellisuuteen. Kuvio 7 ilmenee, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden

sijoittumiseen on vaikuttanut lähinnä suhdannetilanne. Tasomuutosta vaikuttavuudessa ei vuoden 2018 jälkeen ole havaittavissa.

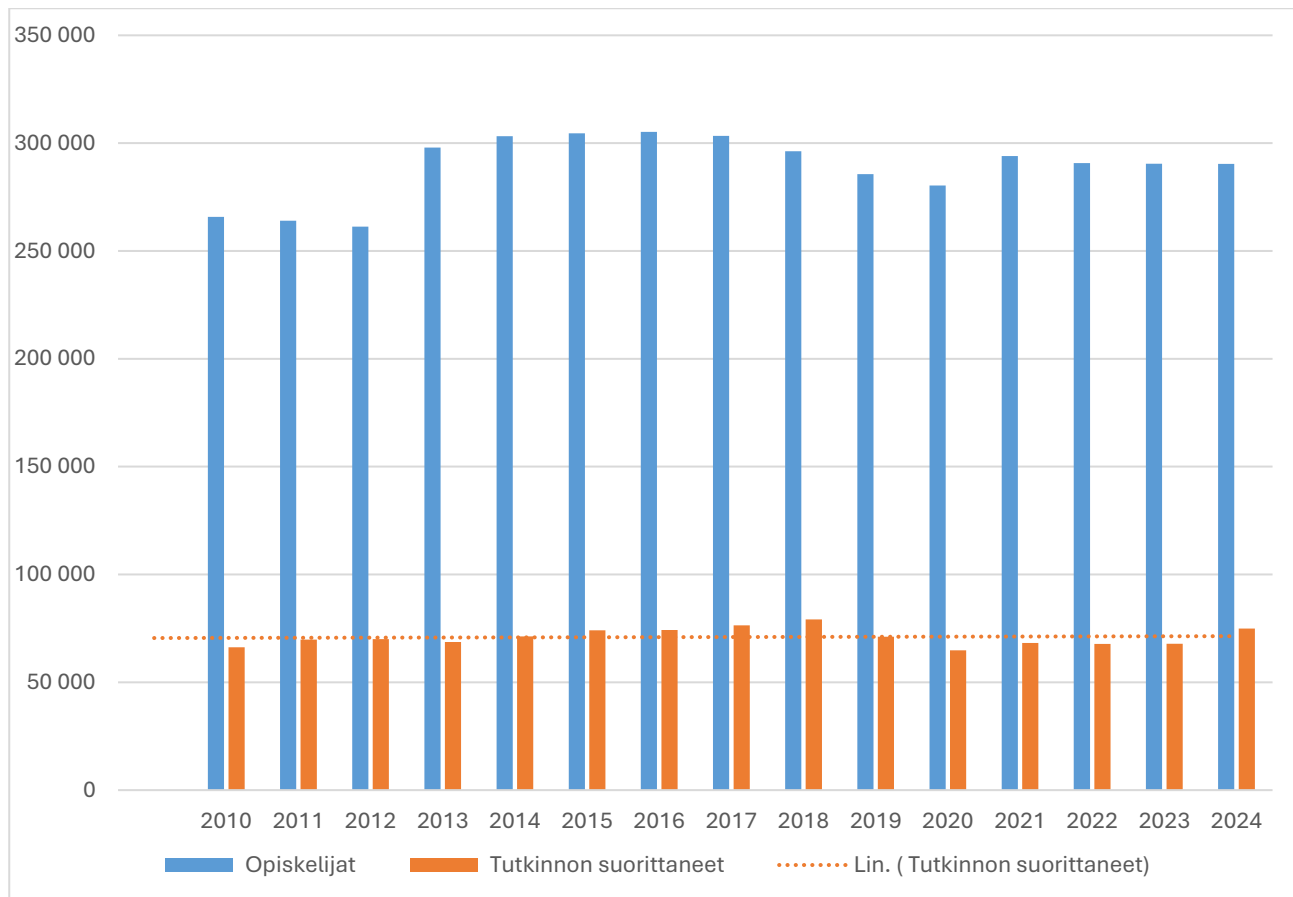
Kuvio 7. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden sijoittuminen vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen (Lähde: Vipunen)



Opiskelijamäärän ja tutkinnon suorittaneiden osalta muutoksia vaikuttavuuteen ei juurikaan ole. Vuonna 2013 opiskelijamäärät kasvoivat. Syynä saattaa olla nuorten aikuisten osaamisohjelman käynnistäminen, johon kohdennettiin runsaat 80 miljoonaa euroa. Toinen muutos näkyy alenevissa opiskelijamäärissä vuoden 2018 jälkeen. Muutos selittynee ammatilliseen koulutukseen kohdennetuilla säästöillä ja vuodesta 2021 kasvava opiskelijamäärä taas määrärahalisäyksillä.

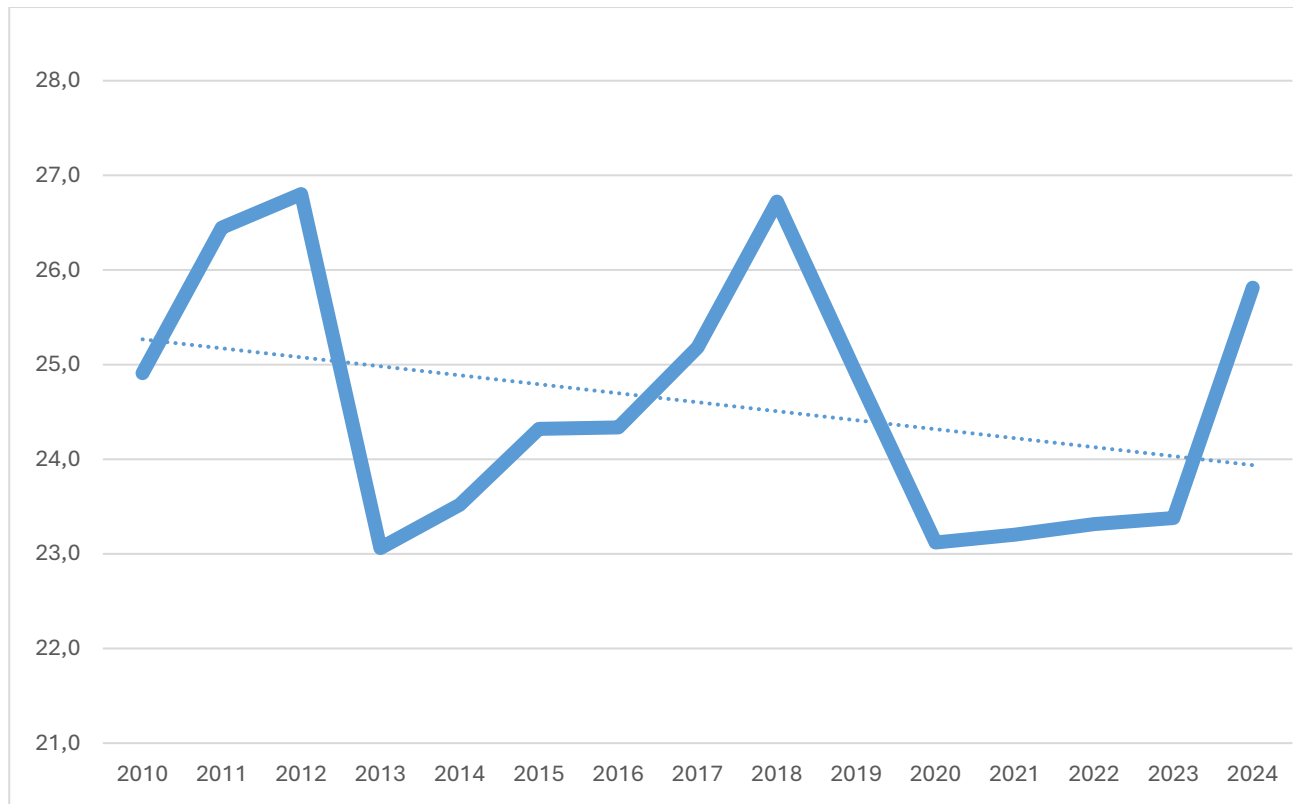
Tutkinnon suorittaneiden määrissä muutoksia ei käytännössä ole. Tarkastelussa ovat mukana ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Tutkinnon suorittaneiden määrä vähenee vuodesta 2020 lähtien, jossa ainakin osasyynä lienee covid -pandemian aiheuttama hankaluus opintojen järjestämiseen ja näyttöjen toteuttamiseen.

Kuvio 8. Opiskelijamäärä ja tutkinnon suorittaneet ammatillisessa koulutuksessa (ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot yhteensä). (Lähde: Vipunen)



Vuonna 2018 toteutetun rahoitusjärjestelmän uudistuksen keskeinen tavoite oli vauhdittaa opintoja ja kannustaa koulutuksen järjestäjiä tukemaan opiskelijoita suorittamaan tutkinnon. Tässäkään tarkastelussa vaikutusta ei näytä olleen. Pikemminkin niin, että opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden suhde näyttäisi trendinä heikenneen. Suurin syy tähän lienee kuitenkin covid-pandemia.

Kuvio 9. Tutkinnon suorittaneiden osuus opiskeijamäärästä, %. Ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot yhteensä. (Lähde: Vipunen)



Vuoden 2018 jälkeen jonkin verran muutosta on havaittavissa ammatti- ja erikoisammattitutkintojen ja ammatillisten perustutkintojen välisessä suhteessa. Ammatillisen perustutkinnon opiskelijamäärä on vähentynyt vuodesta 2017 vuoteen 2024 vajaalla 17 000 opiskelijalla. Samaan aikaan sekä ammattitutkintojen että erikoisammattitutkintojen opiskelijamäärä on kasvanut molemmissa vajaalla 2 000 opiskelijalla. Vastaava trendi on havaittavissa tutkinnon suorittaneiden osalta. On kuitenkin huomattava, että ajanjaksolla kokonaisopiskelijamäärä on pienentynyt noin 13 000 opiskelijalla. Opiskelijamäärän vähennys näyttää kohdistuneen kokonaan ammatillisiin perustutkintoihin.